

MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI EGYETEM
DOKTORI ISKOLA

URUSI ÉS A JAPÁN LAKKTECHNIKÁK

DLA disszertáció tézisei

Készítette: Lencz Balázs

Készítés éve: 2006

Témavezető: Dr. Morgós András

A kutatás témája és célja

Kontinensünk történetét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a keleti kultúrák hatása valamilyen formában mindig is érzékelhető volt Európában. A japán művészetek iránt a 17.-18. századtól kezdődően különösen nagy érdeklődés mutatkozott a kivételesen szép műtárgyak megismerése révén, melyek a kereskedelmi kapcsolatoknak köszönhetően kerültek Európába. Egyedi megjelenésük, csodálatra méltó technikai tudásról árulkodó megformálásuk elbűvölték a nyugati polgárokat. Nemcsak nyugat-európai, de hazai műgyűjtők közreműködésével is egyre nagyobb számban áramlottak hazánkba a japán iparművészet tárgyai. Kezdetben magán-, majd közgyűjteményekbe kerültek, és napjainkra a magyar múzeumokban lévő japán gyűjtemények a hazai tárgykultúra részét képező műtárgyegységekké váltak. Ezért ugyanolyan felelősséggel tartozunk megőrzésükért, mint a hazánk történelméhez tartozó, az európai kultúra részét képező tárgyi emlékekért. A hosszú évtizedek alatt rossz állapotba került japán műtárgyak – ezen belül is a lakkozott tárgyi emlékek – megmentéséhez, és az ehhez feltétlenül szükséges készítésestechnikai ismeretek tanulmányozásához kevés a hazai tudományos területen fellelhető szakirodalom, és kevés a témával foglalkozó szakember. (A restaurátori területen dolgozó szakemberek általában nem ismerik a japán lakk különleges térhálósodási és egyéb tulajdonságait, veszélyeit és a használatához szükséges egyedi környezeti paramétereket. A nyugati szakirodalomban gyakran lehet pontatlan, a japán szövegek rossz olvasatából származó helytelen megnevezésekkel, leírásokkal találkozni, mely az avatatlan érdeklődő számára még inkább nehezíti az amúgy is bonyolult téma megértését.) Kutatásommal megpróbáltam pótolni ezt a hiányzó tudásanyagot, és – a disszertáció megírásával – a téma iránt érdeklődő szakemberek részére hozzáférhetővé tenni, ezáltal segítve a japán műtárgyak ezen különleges csoportjának megóvását, megmentését.

A kutatás eredményei

Kutatásaim során nyilvánvalóvá vált számomra, hogy az előzetes munkatervemben megjelölt témaegységek (japán harci védőeszközök története, készítésestechnikája, lakkozásuk és restaurálásuk) önmagukban is akkora ismeretanyagot foglalnak össze, hogy ezek kifejtése nem fér a dolgozat kereteibe. Ezért megpróbáltam az egész kutatási téma alapját képező egységet: a japán lakkot, az *urusit* és annak felhasználási technikáit feldolgozni. Ezen alapismeretek hiányában ugyanis lehetetlen a japán páncélok és lakktárgyak restaurálását vagy a japán páncélok témakörét önmagában bemutatni, ugyanis a japán harci védőeszközök

felületét is lakkozták. Ezen okoknál fogva disszertációmban az *urusi* és a lakktárgyak készítése technikájának bemutatásával foglalkozom.

Értekezésemben megpróbáltam érzékeltetni, hogy milyen precizitást, koncentrációt, türelmet és nem utolsósorban alázatot követel a lakktárgyak készítése. Milyen sokrétű tudásanyagot követel a lakktárgyak megértése, megismerése, melybe beletartoznak a készítéstechnikai ismeretek is. Az anyagok és készítéstechnikai módszerek kutatása és megismerése alapvető feltétele a restaurálásnak. Ezek alapos ismerete nélkül nem végezhető hiteles, etikus, szakszerű restaurálás. Ez az általános nyugati restaurátori alapelv összhangban van azzal a japán felfogással, mely szerint csak nagy gyakorlattal rendelkező lakkművészek vállalkoznak lakktárgyak restaurálására. A japán egyetemi képzési rendszerben is a tanulók elsőként a készítéstechnikai ismeretekben, a lakkművészetben szereznek jártasságot, majd csak ezt követően tanulhatnak restaurálást. Európai restaurátorként mindig a nyugati és keleti felfogás egymáshoz közelítésére, kölcsönös megértésére és megismerésére törekedtem, ezért megpróbáltam egy olyan utat végigjárni – a lakktárgyak készítése technikai módszereinek megismerésével – mely által mélyebben megismerhettem a japán művészetek ezen ágának elmélyült gondolati ráhangolódását, és magas fokú precizitást igénylő munkáját, valamint a keleti restaurátorok szemléletmódját, filozófiáját. Japán mestereimmel folytatott konzultációim során számos olyan készítéstechnikai, elméleti és gyakorlati információ birtokába jutottam, mely nem szerepel egyetlen szakkönyvben sem, ezért mindenképpen újdonságot jelenthet a témával foglalkozó szakemberek számára, akárcsak kísérleteim, készítéstechnikai leírásaim.

Értekezésemben megpróbáltam elméleti kutatási eredményeim mellett nagy hangsúlyt fektetni a részletes technikai leírásokra. Tettem ezt azért, mivel restaurátorként és egyetemi tanárként pontosan tudom, hogy sokszor mennyire semmitmondó bizonyos módszerek nagyvonalú, körvonalazott leírása, mely a gyakorlati alkalmazást, pontosabb, ok-okozati megismerést lehetetlenné teszi. Ezért törekedtem a saját tapasztalataim alapján és mestereimtől megismert tudás minél alaposabb, hitelesebb, teljesebb átadására. Úgy gondolom, hogy a lényeges, részletekre kiterjedő ismeretek közlésének egyik legmegfelelőbb módja a doktori disszertáció. Azoknak, akik igazán érdeklődnek a téma és az eljárások gyakorlati alkalmazása iránt, remélem megfelelően alapos, átfogó képet tudok nyújtani a leggyakoribb anyagokról, módszerekről. A szakemberek számára nyilvánvaló, és talán nem is kell hangsúlyoznom, hogy milyen veszélyekkel járhat, ha az elméleti ismereteket avatott szakember irányítása nélkül alkalmazzuk a gyakorlatban. Erre sajnos a nemzetközi szinten is számos intő példa szolgál. Közhely, de mindenképpen hangsúlyozni szeretném, a gyakorlati tapasztalatokat

semmi nem pótolja, és az *urusival* való munka esetében különösen igaz. A nem megfelelő anyagokkal és eljárásokkal végzett, szakszerűtlen beavatkozások rövid, de akár hosszú távon is veszélyeztethetik a lakkozott műtárgyak épségét, súlyos és visszafordíthatatlan károsodásokat idézhetnek elő, holott a restaurátori etika alaptétele, hogy kulturális javainkat jelen formájukban megőrizzük, és továbbadjuk a jövő generációi számára. Ezzel az általános restaurátor etikai felfogással, mely már régebben megfogalmazódott több európai restaurátor szervezet állásfoglalásában, etikai kódexében (ECCO, ICOM, stb.) összhangban van a – mára világosan kikristályosodott – japán restaurátori szemlélettel is. Azért, hogy ez a felfogás valóban, a gyakorlatban is megvalósulhasson, japán intézetek az utóbbi időben egyre nagyobb figyelmet fordítanak az európai restaurátorok képzésére, elősegítve ezzel az Európában található lakktárgyak megóvását, restaurálását.

A disszertáció adta keretek miatt, az itt bemutatásra nem kerülhetett – a japán harci védőeszközök történetével, készítése technikájával és ezek, illetve a lakkozott műtárgyak restaurálásával kapcsolatban felhalmozott ismeretanyagomat – a későbbiekben szeretném valamilyen formában közreadni, és kutatásomat a harci védőeszközök témakörében tovább folytatni.